

6051.

DISSERTATIO HISTORICA

DE

METALLIFODINARUM
HARTZICARUM
PRIMA ORIGINE ET PROGRESSU
ET QUOMODO

AD SERENISS. BRUNSVIC. ET LYNÆB. DUCES
AN. clccxxxv. PERVENERINT.

Quam

P R Æ S I D E

DN. HENRICO MEIBOMIO

M. D. ejusque & Historiarum Poëtasque Prof. Publ. Ordinario celeberrimo, nec non Archiatro Guelphico longe felicissimo

Publice ventilandam sistit

A V C T O R

HENRICUS HARDOVICUS KNORN

Ad diem 6. Martii Anno 1680.

HELMSTADII RECUSA M DCC IV.

UNIVERSITÄT BRAUNSCHWEIG

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF BRAUNSCHWEIG

THE ORIGINAL OF THE PROCEEDINGS

OF THE UNIVERSITY OF BRAUNSCHWEIG

AND THE UNIVERSITY OF GIESSEN

IN THE YEAR 1807

BY THE UNIVERSITY OF BRAUNSCHWEIG

AND THE UNIVERSITY OF GIESSEN

IN THE YEAR 1807

BY THE UNIVERSITY OF BRAUNSCHWEIG

AND THE UNIVERSITY OF GIESSEN

IN THE YEAR 1807

BY THE UNIVERSITY OF BRAUNSCHWEIG

AND THE UNIVERSITY OF GIESSEN

IN THE YEAR 1807

BY THE UNIVERSITY OF BRAUNSCHWEIG

AND THE UNIVERSITY OF GIESSEN

IN THE YEAR 1807

BY THE UNIVERSITY OF BRAUNSCHWEIG

AND THE UNIVERSITY OF GIESSEN

IN THE YEAR 1807

BY THE UNIVERSITY OF BRAUNSCHWEIG

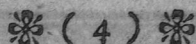
§. I.

Cornelius Tacitus in descriptione Germaniæ, quando cap. 5. de ejus argenti & aurifodinis loquitur, caute, seu prudentem Virum decet, sententiam suam promit, & in dubio rem relinquit his verbis
Nec enim affirmaverim, nullam Germaniæ venam argentum aurumve gignere, quis enim scrutatus est? Scrutati autem posteri sunt, quamvis longo post intervallo, eo successu,

ut provocare hodie Germania, ditissimis suis venis, quæ cultores suos plurimum beent, impensasque & ingratum laborem ubertate pretii demulceant, alias passim regiones possit.

§. 2. Non lubet tamen nunc in omnium Germaniæ Metallifodinarum origines inquirere, sed in eas tantum, quæ in Saxonia, & quidem hac nostra patria ad & in montibus illis, qui Harz nomine veniunt, hodieque extant, & Serenisimorum Dominorum nostrorum, Ducum Brunsvicensium & Lyneburgensium, a quatuor & quod excurrit, jam propriæ sunt seculis, illisque uberes proventus singulari clementia divina reddunt, inexhausta semper fecunditate, ut non immerito de illis dicere possis, quod Posidonius apud Strabonem de Hispaniæ Metallifodinis. lib. 3. p. 101. hic esse thesauros perennis naturæ, aut Principatus perpetui ærarium: non divitem modo terram esse, sed & infra se opes habere conditas, & revera infra terram non Aden, sed Plurum habitare.

§. 3. Locus natalis ut pluribus describatur, cum omnibus notissimus sit, non videtur operæ esse pretium, de nomine tamen, ne confusio oboriatur, paucis aliquid monebimus. Solent qui latine loqui volunt, montes, qui vulgo Harz dicuntur, Hercynios vocare, nomine apud Græcos & Latinos,

Latinos, ab ipso usque Aristotelis ævo, non ignoto. Verum quamvis non negandum, vocabulum *Hercyniæ*, *Orcyniæ*, *Hercyniæ*, ab ipsa Germanica voce *Harz* descendere, quod vult *Cluverus* l. 3. Germ. Antiq. c. 47. non autem a duritie incolarum, quæ allusio tantum est Poetica, quia *durius omne, quod illud educat, est aliis*, ut loquitur *Henricus Rosla* in *Herlingsberga*. Tamen verum est, quod idem *Cluverus* præclare ostendit, istum tractum, qui hodie apud nos nomen retinet, non nisi veteris *Hercyniæ* lugi particulam aliquam esse, sylvamque *Bacenin* Cæsari memoratam, *Ptolomæique* montem *μηλίσσον* ad hæc loca pertinere: quamvis nec id negari possit, non determinatos adeo illius sylvæ, quæ *Harz* hodie vocatur, fines esse, quam *viginti & sex millibus porrectam* modo citatus *Rosla*, qui ante quadringentos annos circiter vixit, in carmine suo scribit. Vide ejus primum editorem *Dn. Joh. Henricum Meibomium*, Cl. Dn. Præsidis Patrem, in notis ad illud p. 39.

§. 4. Quid obstat autem, cur non retenta ipsa voce *Harz*, distinctius loca illa ita nominemus? ceu a mediæ ævi Scripturibus, & ab Historicis nostratibus latine scribentibus factum est, & in diplomatibus, latino sermone, more ævi, conceptis, videre licet. Ita enim in Diplomate *Friderici I. Imperatoris*, *Henrico Leoni* A. 1157. dato, memoratur *Forestum in montanis, quæ dicuntur Harz*. Et *Helmoldus Buzoviensis*, qui seculo XII. floruit, adjectivum inde formavit. l. 1. c. 26. cum scribit, *Holsatos in montes HARTICOS migrasse*, & cap. 27. ab *Henrico IV. Imp.* in *HARTICO clivo Hartesburgum castrum firmissimum ædificatum*, quem alii sequuntur. Ubi & illud notare licet, olim interdum quidem additam fuisse litteram *Z*. ut *Harz* pronunciarent, plerumque tamen *Hart* tantum. Unde in tabulis divisionis inter *Henrici Leonis* liberos: *usque ad montem, qui dicitur Hart. & totus mons Hart suus est*. Hinc formatio nominis *Pagi Hartingowe*, *Hardgo*, qui in veteribus tabulis & monumentis sæpius memoratus locorum montibus illis vicinorum districtus quidam est. Hinc ipsa illa *Henrici IV.* temporibus & hodieque rudibus suis notissima, arx *Hartesburg* dicta est, quæ ab auctore belli illius Saxonici, græco-latina voce *Arcipolis* vocatur, satis inepte, si præsertim exterius non fuit, sed *Præpositus Goslariensis Rupertus*,

pertus, uti existimat editor *Goldastus*. Quin imo adhuc hodie accolis Sylvæ hujus, rusticis præcipue nostratibus, veterum vocum & pronunciationis retinentissimis, magis vox *Hart* quam *Harz* in usu manet. Et quamvis ipsi in mediis sylvis degentes metallarii (utpote hodie omnes Franconica dialecto utentes) addito *z* *Harz* pronuncient, cum tamen dicti illi indigenæ non sint, sed ex Misnicis Franconicisve advenis progeniti, qui proinde hodieque singularem & a nostra Saxonica, seu Brunsvicensi lingua plane distinctam sibi servant dialectum, facile hinc apparet accolarum magis, quam ipsorum metallariorum pronunciationem attendendam esse in primævam appellationem inquirentibus. Hinc quidam Scriptores *Harthonem* montem vocant, inserta aspiratione, unde suum adjectivum *Harthicus* formavit *Abbas Stadensis* ad A. 1071. Quæ idcirco pluribus exponere volui, ut vitio non vertatur mihi, quod de *Harzicarum* Metallifodinarum ortu dicere, in fronte dissertationis hujus promiserim. *Harthicos* enim vel *Harzicos* montes propter dictas causas semper de in appellabo.

§. 5. Metallifodinæ vero illæ ad & in montibus *Hartcis* sitæ ita distinguuntur, ut *Goslarienses Rammesbergicæ* vocentur *inferiores Hartzicæ* (*Unter-hartzische Bergwercke*,) reliquæ vero, quæ in ipso monte sunt, *superiores*, (*Ober-hartzische Bergwercke*,.)

§. 6. In inquirenda autem origine Metallifodinarum nostratium prima, necesse est ab *Hartzicis Inferioribus* seu *Goslarensibus* incipiamus: de quibus etiam solis hac dissertatione nobis sermo erit, de reliquis alias acturis. Harum quippe longe antiquior extat memoria, quamvis in *Topograph. Brunsvic.* p. 68. memoretur, ex *Chronico Goslariensi MS.* Metallifodinas *Hartzicas Superiores* jam tum An. 950. esse inventas, ideoque viginti fere ante *Rammelsbergicas* annis. *Chronicon* enim illud sibi hoc credi non vult, sed *Lamberto Schafnaburgensi*, qui tamen, vel ad illum annum, vel alibi, nihil hac de re habet. Ipsarum tamen *Inferiorum*, seu *Rammelsbergenfium* memoria seculum X. non excedit. Illo enim primum apud Saxones nostros cœpisse innotescere, certissimum est, quamvis de ipso anno inventionis res non sit adeo liquida, idque inde fieri arbitror, quod fortassis uno tempore ex par-

te detectæ non responderint votis, ideoque neglectæ, proximis demum annis excultæ magis sint, manente tamen ex prioribus & posterius tempore eorum memoria. Quod enim de venis argenti in agro Mattiaco, cum eas quæreret ex Romanis Curtius Rufus, ope Legionum suarum, scribit Tacitus Annal. 10. c. 20. *tenuis inde fructus, nec in longum fuit: at legionibus cum damno labor, excodere rivos, quæque in aperto gravia, humum infra moliri*: id sine dubio in Saxonici quoque nostris evenit. non respondente statim operæ pretio, hinc neglectis & mox iterum reassumptis.

§. 7. Adducemus autem ipsa prius Historicorum verba, & deinde ea examinabimus. Primus & luculentissimus testis, σὺγγρονⓈ quippe, prodeat *Witichindus*, Monachus Corbeiensis. Utinam autem ille eam, quam habuit hac de re notitiam, nobiscum communicasset! Ubi enim lib. 3. memorat Ottonis I. seu Magni opera, quæ præterire & non explicare vult, inter illa refert quoque p. 32. quod Imperator in terra Saxonica venas argenti aperuerit.

§. 8. Non ita diu post Ottonem hunc, Anno nimirum 1017 historiam suam scribere aggressus est *Ditmarus*, qui *Mersburgensis* vulgo dicitur, quoniam ad Episcopatum illum in Misnia tandem pervenit, cum antea Magdeburgi Monachus, & altero abhinc milliari Walbecensis Præpositus fuisset. Ita autem ille lib. 11. *Temporibus suis* (Ottonis I.) *aureum illuxit seculum, apud nos inventa primum argenti vena.*

§. 9. Integro pene seculo post, *Sigebertus Gemblacensis* in Brabantia Monachus, in Chronico suo ad Annum 968. ita scribit: *Otto Imperator in terra Saxonica venas auri & argenti industria sua aperuit.* Cui coævus *Godefridus Vuerbiensis* *Conradi II. & Friderici I. Capellanus & Notarius* Chronici sui parte 17. ubi de Ottone I. *Ipse, inquit, primus in Goslaria Saxonica argentifodinas invenit.* Et regnante ipso illo *Friderico I. Otto Frisingensis* Episcopus Chronici sui lib. 6. c. 24. scribit: *Hic est Otto, qui post multas, quas novi, victorias, Græcos quoque in Apulia & Calabria superavit ac Imperium Romanum virtute sua ad Francos Orientales reduxit, primusque venas argenti & æris juxta Civitatem Goslariam in Saxonia invenit.*

§. 10. Seculo XIII. floruit *Conradus a Lichtenau Abbas Urspergensis*, qui etiam quidem hujus inventionis meminit, fed

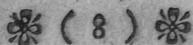
sed prætereundo potius, quam narrando, ipsissimis Witichin-
di, quem exscribit, verbis.

§. 11. Seculo XV. *Theodorus Engelhusius* Chronicon scrip-
psit, collectum ex variis aliis antiquioribus, bonis aliquando,
interdum vero peioris notæ. Is non parum hic turbat. Ad
tempora enim Henrici Aucupis, fide Chronici cujusdam
Amelunxbornensis, refert historiam seu fabellam de paupere
quodam, nomine Gundelfarl, natione Franco, qui cum Re-
gem venantem in loco, qui nunc Goslar vocatur, excepisset
sæpius, præmii loco dari sibi montem contiguum, qui *Rames-
berg* nunc dicitur, petierit, quo impetrato, plures gentis suæ
viros socios secum fumens, locum ædificare cœperit *venas-
que metallorum, cupri, plumbi & argenti repererit, ditatus ultra
modum*. Cum autem hæc pag. 176. scripsisset, deinde pag. 179.
ubi ad Ottonis tempora pervenit, ita loquitur: *Otto item re-
perit venas auri & argenti Goslarie, unde duas ecclesias collegia-
tas & nobile palatium Imperiale fundavit ibidem. In immensum
vero per talem aurifodinam ditatus, tam Romæ, quam alibi, ec-
clesias cum cœnobiis construxit*. Eodem seculo *Monachus Nussi-
ensis*, qui *Magnum Chronicon Belgicum* compilavit, a *Pistorio* edi-
tum, meminit inventionis Auri & Argentifodinarum ab Ot-
tone factarum ad Imperatoris illius annum 29, sed *Sigeberti*,
supra th. IX. memorati, auctoritate tantum nititur.

§. 12. Quibus præmissis conferamus nonnihil hos tes-
tes inter se, & secum committamus, & quantum fieri pot-
est, conciliemus. Primo autem non sunt omnes unius ævi,
ideoque illi ab Ottonis ævo remotiores minorem in his me-
rentur fidem, & sic omnium minimam Engelhusius, nisi forte
antiquiorum certis auctoritatibus nitatur.

§. 13. Secundo loco notandum est, non omnes in his
Saxonie locis vixisse, ideoque in re, quæ hic contigerit, præ
Gemblacensi & Frisingensi & Viterbiensi audiri debere no-
strates, Witichindum, Ditmarum, & hætenus quoque Engel-
husium, Eimbeccensem videlicet.

§. 14. Tertio loco patet, non convenire hos Scripto-
res in determinandis venis, quales fuerint. Witichindus
enim & Viterbiensis *argenti* tantum nominant, cum quo con-
sentit Ditmarus, quamvis *aurei seculi* simul meminerit. *Sige-
bertus vero auri & argenti, Otto Frisingensis, omisso auro,*
argenti

argenti & eris, Engelhusius denique sub Henrico cupri, plum-
bi, & argenti, sub Ottone, auri & argenti venas repertas
scribunt.

§. 15. Quarto quoad locum, de Saxonia Widichindus,
Sigebertus, Otto Frisingensis, consentiunt: ultimus vero ille
& Engelhusius Goslariam determinant, qui tamen ante sub
Henrico montem etiam *Ramelbergicam*, ceu locum inventio-
nis, nominaverat. Ditmari verba possent alicui dubium pa-
rere, dum scribit: *apud Nos inventa esse*. Meminit certe *Al-*
binus t. 2. *Der Meißnischen Berg-Chroniken* p. 7. fuisse, qui
hæc verba de Misnensibus argenti fodinis interpretarentur,
cum in Misnia Ditmarus suum opus scripserit, id quod tamen
Albinus suo loco & aliis defendendum relinquit. Verum,
quamvis ille Chronicon suum anno demum 1017. scripserit
(ut testatur *Auctor vitæ* ejus) anno autem 1009. Neoburgi in
Bavaria ad Episcopatum Misnensem pervenerit, ideoque si-
ne dubio factus jam Episcopus, & in Misnialibrum hunc scri-
pserit, tamen, cum ex illustri Comitum Walbeccensium do-
mo fuerit, uti Viri Clarissimi dudum monstrarunt, per *Nos*,
non alios, quam Saxones, intelligit, quippe quem etiam *ve-*
rum Saxonie indigenam appellat, modo memoratus *Vitæ* ejus
Auctor.

§. 16. Quinto quoad tempus, in Ottone M. reliqui con-
veniunt, solus dissentit recentior Engelhusius, primam ad
Henrici Aucupis tempora inventionem referens: Neque ta-
men illud Amelunxbornense ignotum hæctenus, & nescio
cujus, Chronicon, ex quo ea excerptit Engelhusius, silenti-
bus omnibus cœvis, magnam fidem meretur. Rectius Chro-
nicon Saxonicum vernaculum, cum Henrico Aucupi adscri-
pisset primam foundationem Goslarie (de qua deinde) mox
de filio ejus Ottone addit: *De vant de erbe in dem Ram-*
meßbarghe.

§. 17. Quod si tamen, quæ de quodam Günther Karl
dicto *Thomas Schreiber im historischen Bericht von Aufkunnfft*
und Anfange der Harzischen Bergwerke p. 38. ad tempora Hen-
rici II Imperatoris refert, fide dignis probari possent monu-
mentis, facile posset detegi non tam Chronici Amelungsbor-
nensis quam Engelhusii ipsius error. Afferit enim *Schreiberus*,
sublaris fame pestique fossoribus per integrum decennium
fodi-

fodinārum metallicarum culturam cessasse, usque ad annum nimirum 1016. quo tempore primi inventoris consanguineus, *Günther Karl* dictus, *Henrici II. Imperatoris* Minister aulicus, impetrata ab Imperatore licentia, venas denique aperuerit, & felici successu earum culturam reassumerit. Et hanc sive historiam, sive fabellam, videtur etiam voluisse narrare *Chronicon Amelunxbornense*; quod, cum *Henrici Imperatoris* sine ullo additamento meminisset, *Engelhusus* dein errore ad *Henricum Aucupem seu I.* retulit, quæ ad *Henricum II.* debuerat. Verum non opus est, ut his conciliandis diu immoremur. In talibus enim compilatoribus, qualis *Engelhusus*, ut ut interdum bona quædam occurrant, multa tamen mala mixta sunt, cumque ex diversis collecta, sæpe nec inter se factis, nec cum veritate convenientia scribunt.

§. 18. Qui tamen in prima Metallifodinārum inventionē ad *Ottonis* tempora referenda conveniunt, illorum antiquiores nonnulli annum non determinant, solus *Gemblacensis* in Brabantia annum 968 nominat. Recentiores vero Historici, *Munsterus*, *Buntingius*, ad annum 972. inventionem referunt, a quo non dissentit *CL. Domini Præsidis* Avus celeberrimus, *Dn. Henricus Meihomius* in *Historia Bardevici*, p. 148. quamvis locum illum *Sigeberti* viderit, ut ex notis ad *Widichindum* apparet: quibus tamen Auctoribus præcunctibus illi id tempus determinent, non satis scio.

§. 19. Ex *Engelhusio* colligi posset, non sub finem Imperii *Ottonis*, sed diu ante repertas esse has venas, si verum, ut scribit, quod *Otto ditatus in immensum per talem aurifodinam ecclesias cum canoniis construxerit*. Mortuus enim est *Otto A.* 974. quo nondum potuisset in immensum esse ditatus, si anno demum 972. fuissent repertæ. Qua de causa nonnullis placet Annus *Sigeberti* 968. Sed profecto hic eadem difficultas urget. Notum enim satis est, venas primum repertas plures sumtus requirere, redditus autem parcos esse, ideoque nec intra quinquennii spacium immensas divitias inde haberi potuisse, nec recte animadvertit talium peritissimus *Screiberus* p. 26. probandusque tum magis esset annus 961. quo *Ottonem* venas auri & argenti invenisse *Goslaria*, habetur in *Compilatione Chronologica*, edita a *Madero*, quæ tamen incerti auctoris, nec magnæ auctoritatis est. Arbitror autem omnino, boni

B

M. En-

M. Engelhusii suave somnium esse, quod de divitiis Ottoni ex aurisfodina hac partis, & inde fundatis ecclesiis, cœnobiisque scribit. Quis enim hæc præter eum? Et quam vacillat in reliquis tota narratio! Quis *duas collegiatis ecclesias*, quis *nobile Palatium Imperiale*, Ottonis I. tempore, Goslarix ex cœvis memorat, aut ab ipso fundatas annotat? Quamvis enim *Adamo Bremensi* l. 3. c. 30. non credam, Henrici demum III. temporibus Goslariam fundatam, ab eoque *ex molendino seu parvo tugurio, in tam magnam civitatem perductam*; certum tamen est, non levi errore ad Ottonem I. ab Engelhusio referri, quæ ad Henricum III. pertinent, a quo *Palatium & duas omnipotenti Deo congregationes institutas*, scribit Adamus, Imperatori illo *σύντονος*. Deinde, quænam est *ecclesia illa*, aut *cœnobium*, Romæ ab Ottone constructum, silentibus omnibus, qui Italica illius harrarunt, solo id tradente *Engelhusio*?

§. 20. Igitur propter Engelhusium quidem non est, ut credamus, vel prioribus Ottonis annis illas venas esse repertas, vel jam tum temporis magnas potuisse Cæsari ex iis nasci divitias. Patebit enim deinde, diu post Ottonem, nondum adeo magnos fuisse redditus illos, nisi deteriores semper factos in gratiam Engelhusii credere velimus. Aliæ erant Ottonis M. divitiæ, quas, tot terrarum dominus, fisco Cæsareo sibi adhuc constante, undecunque habebat, sufficientes extruendis ecclesiis & cœnobiis, non Romæ quidem, sed in Germania: quæ hodieque Pii Imperatoris munificentiam passim loquuntur.

§. 21. Ut igitur jam concludam, in sententiarum illa varietate, videntur tamen omnes historici in eo concordare, Saxonicas illas Metallisfodinas, & quidem Goslarienses seu Rammelsbergicas, Ottonis temporibus deberi, quamvis ipse annus non adeo certus sit. Et si citatum antea Amelungsbornensis Chronici locum cum Engelhusio, stricte de Henrico Aucupe interpretari eidemque aliquid valoris tribuere velimus, possemus dicere, jam tum sub antecessore Ottonis, Henrico Aucupe, aliquas inventas fuisse venas, sed, pretio operæ non respondente, vix innotuisse illius rei inventionem; sub Ottone autem largiora omnia præbentibus venis, Imperatoris illius auspiciis inventas recte scribi.

§. 22.

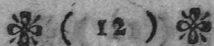

§. 22. Cur enim præfracte nolim negare, jam tum aliquas venas sub Henrico Aucupe in hac vicinia innotuisse, faciant antiquæ tabulæ, hodieque in exactissimis notis *Meibomianis in Chronicon Corbeienſe* p. 135 superſtites, mentionem facientes *Metallorum* ad Sigfridum Comitem Saxonie pertinentium, quamvis, qualia fuerint, non addatur. Continent illæ foundationem Monasterii Gröningenis ad Bodam fluvium, datæ ipſo anno 936. quo Henricus Aucups mortuus eſt, & Otto M. ad Imperium pervenit. Verba hæc ſunt: *Notum fieri volumus, qualiter quidam Comes Sifridus nomine, ob ſpem retributionis eternæ tradidit hereditatem ſuam ad noſtrum Monasterium in pago Hardgo, in loco, cui vocabulum eſt Weſtergröningen, ſito juxta fluvium Bode, hoc eſt, eccleſiam ipſam cum Clericis, quos ibi proprios habuit, ET METALLIS, & quicquid in Auſtrali parte eccleſiæ intra urbem eſt, &c.*

§. 23. Deinde, quæ Ottonis tempore repertæ fuerunt, argenti venas fuiſſe, Witichindo *συγγρόων*, & Saxoni, credimus potius, quam aliis, de Auro multum fabulantibus, Engelhuſio imprimis, tantas ex aurifodina divitias arceſſenti. Hodieque enim argenti venæ hic ditiffimæ ſunt, auri autem e-ductio ſumtus non fert.

§. 24. Videamus autem nunc porro primos illarum venarum cultores, quos *Francoſ* fuiſſe ſcribunt. In Chronico Amelungsbornenſi apud Engelhuſium, de paupere illo, ſub Henrico Imperatore, in loco, qui poſtea Goſlar dictus, habitante, nomine *Gundelkarl*, hæc habentur: *Franconiam adiit; erat enim Franco, & plures gentis ſuæ viros ſocios ſecum ſumens, locum ædificare cæpit, venas metallorum, cupri, plumbi & argenti reperit, ditatus ultra modum, ſicque plures accurrentes civitatem ædiſcant. Sic locum illum alienigenæ fundantes, Saxonie ceſſerunt; unde adhuc montem eundem quondam Grancenberg nominaverunt. Jam tum autem ſupra illa in dubium a me ſunt vocata: nec Franci peritia rerum metallicarum præ aliis unquam inclaruerunt, vel tum temporis eo nomine celebres fuerunt: ne id quidem credo hujus Chronici Auctori, montem Rammesberg quondam Grancenberg fuiſſe dictum.*

§. 25. Neque probare poſſum, quæ de Francis a Franciæ Rege Hugone per Ottonem M. petitis in *Topographia Brunſvic.* p. 170. narrantur: recte potius ab Imp. Conrado II.

Saliquo & Henrico III. vel Nigro, Ducibus Franconiae, evocatos esse Francos, ut populosa magis fieret Goslaria, & hinc illa nomina, *Frankenberg*, *Frankenscharn* superesse, notavit, *Th. Schreiber* l. c. p. 27.

§. 26. Neque tamen verisimilitudine carent etiam ea, quæ Generosus Dn. *Eöhneiß* in *der Bergkunst* fol. 77. notat, Francorum nomine tum temporis omnes quasi externos appellatos, ideoque non proprie dictos Francos fuisse, sed alienigenas tantum: revera autem ex *Misnia* fuisse oriundos, & quidem ex urbe *Grimmeni*, unde familia *Grimmiorum* hodieque in urbe *Goslaria* supersit: quamvis etiam non constet isto ævo *Misnicos* artis metallice peritos fuisse, cum potius subsecutis temporibus a nostris *Saxonibus* artes illas edocti sint. Verum, quicquid hac de re sit, valde probabile est, ad novum opus accersitos fuisse externos, incolis non satis peritis hujus artis tractandi metalla.

§. 27. In ore omnium incolarum frequens circumferatur traditio, de *Ottonis* I. Venatore quodam, cognomento *Ramme* dicto, cujus equus, dum ipse pedes persequeretur feras in altissimis montibus ac rupibus, arbori alligatus terram interim ungulis scalpendo, primam detexerit æris venam. Unde & hic *Ramme* monti *Rammesberg*, uxor vero ejus *Gosla*, fluvio *Gosæ*, & ipsi deinde urbi *Goslariæ*, nomen dederit: quæ in vernaculo *Chronico Saxonico* etiam habentur. Quo respiciunt quoque adducti ab *Engelhusio* p. 176. versus Poetæ *T. Emb.* (qui non est alius, quam *Theodorus*, vel *Tide-ricus*, *Lange* seu *Longus*, *Canonicus Eimbecensis* & *Goslariensis*, qui *Poesin Ducum Brunsvicensium* scripsit, & aliud de laudibus *Saxonie* poema, quod ante hos triginta annos primus publicavit antea citatus Dn. *Johannes Henricus Meibomius*.)

Longæ silvæ scrutator, fervorum concomitator

Ramme fuit dictus, rammorum pertulit ictus.

Est mox tantillo Rammesberg dictus ab illo

Uxor ejus Goza: nunc est ex hac aqua Goza.

Et pluribus hæc, tanquam indubitatae fidei historiam, narrat laudatus *Eöhneiß*, fol. 77. adjiciens, paucos ante annos *Goslariæ* in cœmeterii *Frankenbergici* sacello sub terra repertum esse lapidem sepulchralem, effigiem venatoris *Rammi*, gladium

dium manibus tenentis, & uxoris ejusdem Gosæ, coronam in capite gestantis, repræsentantem. Quæ totidem fere verbis narrantur in *Topograph. Brunsvic. pag. 169.* Verum cum dictis locis tam accurate describatur lapidis illius figura, nec tamen ullius inscriptionis mentio addatur, equidem non video, unde divinaverint homines, hanc Rammi & non alterius forsan fuisse effigiem, præsertim cum venatricis capiti corona, nisi quercus forte ex foliis, non videatur conveniens. Citatus deinde Langius seculo demum XIII. circiter vixisse creditur: quare silentibus hac de re, quotquot mihi quidem videre contigit, Historicis antiquis, fides hujus fabellæ merito vacillat.

§. 28. Postquam autem in prima sub Ottone venarum metallicarum inventione satis diu substitimus, operæ pretium erit, investigare, quo successu a posteris excultæ sint. Seculi XI. initio sub *Henrico II.* non neglectas fuisse Rammelsbergicas illas fodinas, tradit *Schreiberus* l. 1. p. 38. nullis tamen Auctoribus adductis; cogimur itaque & nos in incerto illa reliquere, deficientibus, qui memorent, Historici. Quamvis etiam deinde Cæsares valde amaverint Goslarium, urbemque illam, *pro patria ac pro lare domestico Teutonici Reges incolere soliti fuerint*, ut scribit *Lambertus Schafnaburgensis* ad Annum 1071. nec desint, qui historiam illorum temporum rerumque in Saxonia gestarum nobis conservaverint, tamen de metallifodinis altum est silentium. Valde tamen ditata Urbs Goslaria, & ab eodem modo citato *Lamberto* ad A. 1075. p. 222. *locus ditissimus*, appellata, posset in suspicionem aliquem inducere, per vicinas metallifodinas ditatam fuisse urbem, idcircoque jam tum temporis illas floruisse, cum alias commerciis & congerendis opibus non adeo opportuna sit urbs illa.

§. 29. Sub *Henrico IV.* Imp. cum occasione extructorum castellorum, a conjuratis Saxonie Principibus in ipsos montes Harticos transferretur bellum, valde quidem verosimile videtur, non potuisse operibus suis vacare Metallarios. Non tamen toto illo Henrici IV. ævo cessasse, quicquid hic locorum bene fuerat coeptum, sed quandoque magna iterum industria, nec sine proveniente inde utilitate esse continuatum, vel inde satis colligere licet, quod *Henricus IV.* decimam Goslarie alicui in feudum contulerit, si credere licet

unico Auctori, licet Anonymo, cujus proinde ipsa verba huc adducam. Editus autem est ille *Anonymus Chronici Ducum Brunsvicensium Auctor*, a Cl. Madero, vixitque & scripsit circa Annum 1280. & pag. 12. ita loquitur: *Eckbertus, Brunonis defuncti frater, qui Marchio dicebatur, genuit Eckbertum & Gertrudim. Quæ defuncto Patre, & fratre a fautoribus Imperii (Imperatoris legendum hic cenſeo, nam Ecbertus ille Hsenbutteli in molendino fuit occiſus anno 1090. a quibusdam Imperatoris fidelibus, ut diſerte ſcribit ad illum annum Albertus Abbas Stadenſis.) interfecto, hereditatem in Brunſwick obtinuit. Cui fidelis erat inter alios Miniſteriales WIDEKINDVS DE WULFERBUTLE avus Eberti, Patris Gunzelini, Patris Burchardi de Aſſeborch, adeo ut pro eo (legendum videtur: pro ea) obſes eſſet Hinrico IV. Imperatori. Cujus Widekindi fidelitatem & conſtantiam Imperator ipſe comperiens, Caſtrum Scharivelde, DECIMAM MONTIS GOELARIAE, officium Imperiale in Polede, cujus proventus erant M. D. libræ, ei jure contulit pheodali: quæ tamen cito vacabant Imperio, cum Widekindus tantum filias genuiſſet.*

§. 30. Hic quidem illud dubium non habet, & aliunde quoque certum eſt, *Witichindum de Wulferbutle* pro Gertrude, quæ ab Henrico IV. male habita, obſidem fuiſſe, & diu Imperatorem comitatum, tandem tamen libertatem adeptum: & *Auctor belli Saxonici* p. 146. poſtquam narravit, Cæſarem in prælio illo notabili ad Flatecheim anno 1080. multa promittendo Saxones ab invicem diviſiſſe, quendam *Widekin a Saxonibus cum multis aliis ad hoſtes tranſviſſe*, ſcribit: qui ſine dubio eſt ipſe ille *Witichindus de Wolfenbutle*, Cæſarem ſibi hoc tranſitu demeriturus, uti etiam demeruit. Quæ tamen ibi de Aſſeburgiis narrantur, non ſatis patet quomodo huc pertineant, & inter ſe cohæreant. Videtur narrare voluiſſe Auctor, quinam ſuo tempore ex poſteris Widekindi de Wolfenbutle ſuperfuerint, & ſine dubio recte narravit, per deſcriptores autem ad nos verba iſta corrupta pervenerunt. Circa medium ſeculi XII. in nobiliſſima Aſſeburgiorum familia memoratur *Eckbertus*, qui habuerit ex filio *Burchardo* tres nepotes, *Eckbertum, Borchardum, & Guncelinum*, Advocatos Heiningenſes, & in illo monaſterio ſepultos. Ex quibus *Guncelinus* iterum tres habuerit filios, *Eckbertum, Borchardum & Guncelinum*, qui Anonymo ſcriptori coævi fuerunt.

runt. Posset igitur quis suspicari *Echerti Assenburgii*, quem Anonymus memorat, Patrem, filiam *Widichindi de Wolferbutle* conjugem habuisse, ex cuius posteritate suo tempore *Burchardus Assenburgius* vixerit, & apud Auctorem hunc, cuius verba manifesto corrupta sunt, pro *Patris* legendum esse *Avi* (cum illa repetitio vocis *Patris* vitium describentis indicet) hoc modo: *Widekindus de Wolferbutle, avus Echerti, AVI Gunzelini, Patris Burchardi de Assenborch*. Henrici etiam IV. temporibus nulli adhuc inveniuntur Assenburgii in antiquis literis, estque constans traditio, antea illos ab *Indagine*, vom *Hagen* dictos, & seculo demum XII. ab arce, ruderibus nunc tantum suis nota, id nomen accepisse. I. *Leiznerus* Chronici *Dassiliensis* lib. 3. cap. 4. scribit, Assenburgiorum nomen datum ipsis a vulgo propter sedem illam, alias eos diu adhuc antiquo nomine der vom *Hagen*, usos. Illud quoque, quod dicit Anonymus, *Widekindum de Wolferbutle* filias tantum habuisse, suo loco relinquo. Nobilium enim quorundam de *Wolferbutle* frequens deinde adhuc in antiquis tabulis sit mentio, ut in diplomate *Ottonis*, primi *Brunsvicensum* & *Lyneb.* Ducis, dato *Monasterio Isenhagen* A. 1243. qui tamen fortassis non ab ipso hoc *Witichindo*, sed ab eius agnatis descenderunt. In literis *Reinhardi* Episcopi *Halberstadiensis* A. 1118. *Witichindus de Wolferbutle* memoratur, qui an idem sit cum eo, quem memorat Anonymus, non aulim certo affirmare; fortassis tamen eousque produxit vitam. Quicquid autem sit, quum Anonymus hic *Decimam Goslariensem* a *Cæsare Henrico*, *Witichindo de Wolferbutle* in feudum collatam, tot annexis circumstantiis, referat, quamvis & solus hæc narret, & post annos pene ducentos, non tamen aulim vocare in dubium. Videtur enim ex alio hæc hausisse corvo historico.

§. 31. *Friderici I.* temporibus fodinas *Rammelsbergicas* excultas fuisse, vel ex *Esformio* colligere licet, qui in Chronico *Walkenredensi* p. 10. ita scribit: *A. C. 1157. Fridericus I. Rom. Imperator monasterium in protectionem suscepit, dedit ipsi* QUARTAM PARTEM RAMMELBERGI GOSLARIENSIS, cum libera potestate permutandi res & bona sua cum S. R. Imperii subditis. *Acta sunt hæc Goslarie in palatio Cæsareo.*

§. 32. Illis etiam temporibus, cum *Henricus Leo Witikindum Dasenburgium* in castro suo *Dasenburg* obsideret,

in

in expugnatione castri illius mentio fit operariorum Rammelsbergensium., quod verbis *Helmoldi* l. 2. *Chron. Slav.* c. xi. memorabo. Cum omnem, inquit, obsidionis & machinarum violentiam mons altior eluderet, misit Dux, & vocavit viros industrios de Rammesberg, qui aggressi rem difficilem & inauditam, perfoderunt radices montis Dasenberg, & interiora montis collustrantes, reppererunt puteum, unde Castellani hauriebant aquam, quo obturato, defecit aqua castellanis. Idem vero Henricus Leo, adversariorum suorum, & Friderici Cæsaris imprimis potentia ad angustias redactus, & irritatus, anno 1180. congregato exercitu Saxoniam aggressus, folles Goslariensium incidit, officinasque operis eorum destruxit, ceu ad hunc annum memorat *Chronicon Montis Sereni*. Cui simile narrat ad Annum 1182. *Chronicon Bigaugiense*, editum a Cl. Madero, & recte addit, everfos esse folles illos Goslaræ in Cæsaris injuriam, utpote ad quem urbs ipsa, & fodinæ illæ metallicæ pertinebant, ut deinde ostendetur.

§. 33. Sub Henrico VI. Cæsare, finiente Seculo XII. laudari iterum industriam Rammelsbergensium in excavando monte deprehendo, quæ nec hic omissenda est. Henricus enim VI. cum sub finem seculi XII. Henricum, Leonis filium, Ducem Saxonie & Palatinum Rheni, sacræ suæ expeditionis non tantum socium sumeret, sed etiam in exercitu suo Ducem faceret, castrum quoddam Chorutum nomine, unius diei itinere a Tyro distans, maxima obsidione Dux Henricus vallavit. Et quia locus ille præruptus erat nimis, & quasi inaccesibilis, novum genus expugnandi, hostibus vero omnino incognitum, sunt aggressi. Fuerunt sane ibi nonnulli de Saxonia (retineo ipsa verba *Arnoldi Lubecensis Chron. Slav.* l. 5. c. 4. qui solus, quod sciam, hanc rem memoravit) quibus erat notum, qua arte excavatur MONS ARGENTARIUS, QUI APUD GOSLARIAM multis est cognitus. Multo igitur labore expensaque plurima opus illud aggressus est, Præfectis quidem operis vigilantius insistentibus, cooperatoribus vero castrorum in gyrum reciproca vice sese alternantibus. Cumque tali arte montem cavarent, appositoque igne, prout libuit, muros cadere facerent, hostes exterius nesciebant quid agerent, dum castrum subrui quasi sine tormento murorum viderent. &c. Quæ integra recitare volui, ut pateat, artem illam per cuniculos suffodiendi & diruendi arces muros.

murosque igne supposito, (quæ hoc seculo ad summum pervenit, priscis tamen non incognita, ceu vel ex iis patet, quæ de Cumarum expugnatione a Narsete facta, narrat *Agathias* histor. lib. I. p. 540.) illo ævo orienti ipsi mirabundo a Saxonibus nostris Rammelsbergicis, dirigente Henrico, ex Serenissimorum Ducum & Dominorum nostrorum progenitoribus Principe fortissimo, esse ostentatam. Quo respiciens sine dubio Vir Cl. *Johannes Justus Winchelmannus*, in *Genealog. Ducum Br. & Luneb.* nuper edita, de hoc Henrico Palatino p. 75. scribit, quod cum suis fidelibus Saxonibus & Metallariis magnum terrorem hosti injecerit.

§. 34. Sub Ottone IV. ex hac Serenissima Domo, Cæsare Augusto, etiam metallifodinarum Harzicarum memoria extat. Equidem exorto inter illum & Philippum Anticæsarem bello, cum illud in hac vicinia arderet, ipsa Goslaria per Guncelinum Dapiferum Ottonis occupata & direpta, fortassis non leve quoque damnum Rammesbergicæ fodinæ passæ sunt, quod existimat *Schreiber*. l. c. p. 41. *Arnoldus* tamen *Lubecensis*, qui hanc Goslaricæ direptionem pluribus narrat, lib. 6. c. 7. quemque *Cranzius* aliique sequuntur, id non tradit. Interim, non est dubium, quin dein majorem Otto earum curam habuerit. Ex patrimonio enim paterno *totus mons Harz* ad illum pervenerat, ut est in tabulis divisionis inter Henrici Leonis liberos factis: ad eundem vero, ut Cæsarem Augustum, metallifodinæ spectabant. Quod enim tunc excultæ sint, satis manifestum est ex Diplomate Ottonis hujus, quod hodieque integrum superest apud *Esformium* in Chron. Walkenredensi, p. 75. quo monasterio illi se *Imperiali Auctoritate possessiones infra scriptas &c. curiam & areas, quæ possideat monasterium predictum in Goslaria, cum universo emolumento, quod ibidem habet in monte, & casas confectorias, quas habet in nemore*, confirmare testatur. Datum est Diploma A. 1209. De quibus bonis suis Harzicis valde solliciti Walkenredenses, non solum a Cæsare ea sibi confirmari fecerunt, sed jam tum ante ab Innocentio X. Pontifice Romano. Is enim in bulla A. 1205. data & a quindecim Cardinalibus subscripta, confirmavit nominatim omnia bona, quæ tunc fuerunt penes Monasterium,

C

& in.

& inter illa, *Officinas in Hercynia* (id est *Harzicis montibus*, ut supra exposui) cum omnibus libertatibus, ceu videre est apud modo citatum *Ecstornium* p. 69. qui bullæ quidem non omnia verba, quædam tamen recitat.

§. 35. Sed jam e turbulentis ad illa felicia pervenimus tempora, quibus regnante Friderico II. Augusto, superstite, ex Henrici Leonis posteris, Ottone, quem Puerum vocant, Ducalis dignitas, quæ ad hanc Serenissimam domum jam anno 1071. per Welfum Azonis filium devenerat, novo titulo fundata est, & simul Metallifodinæ ad Ottonem, & in eo ad omnes Serenissimos Successores pervenerunt. Factum hoc est in celeberrimis illis Comitibus, Moguntia 1235. habitis, in quibus frequentissimus Episcoporum, Principum, Comitumque numerus fuit, quorum consilio, consensu & assistentia, ut habent verba Diplomatis Cæsarei, Fridericus II. Ottonem in Ducem Brunsvicensem & Lyneburgensem sublimavit, eidemque Goslarienses illas metallifodinas, quæ ad Imperium tum temporibus pertinebant, donavit. Verum præstat ipsa Imperatoris in tabulis illis verba, præcipue, quæ huc faciunt, audire: FRIDERICUS Secundus &c. Per præsens scriptum noverit præsens ætas, & futura posteritas, quod, cum propositi nostri foret, ut dilectum consanguineum nostrum OTTONEM DE LUNEBORG ad fidem Imperii & devotionem nostram efficereamus arctius obligatum, nec loci vel temporis opportunitas assuisset, quo conceptam erga eum intensionem nostram prosequi nos deceret. Contingente causa nostri felicissimi adventus in Alemanniam, & pro reformatione totius terræ status, indicta Magnunia curia generali, dictus Otto, ad eandem curiam vocatus, accessit, &c. Se totum in manibus nostris exposuit, nostris stare beneplacitis, & mandatis, & insuper proprium castrum suum Luneborg, quod idiomate Teutonico vocatur Eigen, cum multis aliis castris, terris & hominibus, eidem castro pertinentibus, in nostram proprietatem & dominium specialiter assignavit, ut de eo, quicquid nobis placeret, tanquam de nostro proprio faceremus. Nos autem, qui tenemur modis omnibus Imperium augmentare, prædictum castrum Luneborg, cum omnibus castris, pertinentiis & hominibus suis, quemadmodum ex eiusdem Ottonis assignatione in proprietatem accepimus, in præsentia Principum, in Imperium transulimus, & concessimus, ut per Imperium infeodari debeat. Civitatem insuper de Brunf-

Brunsvic, cujus medietatem proprietatis domini a Marchione de Baden, & reliquam medietatem a Duce Bavarie, dilectis Principibus nostris, emimus, pro parte uxorum suarum, quæ fuerunt filie Henrici de Brunsvic, Comitis Palatini Rheni, Patruus dicti Ottonis, similiter in eadem curia Imperio concessimus, proprietatem nobis debitam in dominium Imperii transferentes. &c. Quapropter cum consilio, assensu & assistentia Principum, Civitatem Brunsvic & castrum Luneborg, cum omnibus castris, hominibus, & pertinentiis suis univimus, & creavimus inde Ducatum, & Imperiali auctoritate dictum consanguineum nostrum Ottonem Ducem & Principem facientes, Ducatum ipsum in feudum Imperii ei concessimus, ad heredes suos, filios & filias hereditarie devolvendum, & eum solenniter juxta consuetudinem investivimus per vexilla, de affluentiore gratia concedentes eidem Decimas Goslarie Imperio pertinentes.

§. 36. Occasionem autem huic novæ investituræ potissimum præbebat ortum inter Fridericum II. Imp. & Ottonem hanc dissidium, cujus causa erat Imperatoris in Urbem Brunsvigam prætentio, cujus diploma ipsum meminit, quamque plenius explicabo. Erant Henrico Leoni tres filii, Henricus Palatinus Rheni, Otto, postmodum Imperator Augustus, & Wilhelmus. Otto nullos reliquerat liberos; Henricus Palatinus masculos quoque nullos, sed ex priore conjugē Agneta, Conradi Comitis Palatini filia, duas filias, ex quibus major natus nupsit Marchioni Badensi, minor Duci Bavarie. Hæ, quoniam sine liberis mortuus Otto Patruus, cui in divisione Urbs Brunsviga & vicinæ terræ cesserant, in Brunsvicensē illud territorium sibi jus arrogabant, quod omne, illarum nomine, mariti modo dicti Friderico II. pro certa, nec adeo magna pecuniæ summa, vendiderunt, petente sine dubio Cæsare, qui dudum Saxonie inhiaverat, & mox præsidarios milites arci Tanquarderodæ imposuit. Otto autem, Wilhelmi filius, Leonis unicus Nepos, Lyneburgicæ terræ & Stadenſis Comitatus Dominus, indigne ferens, progenitorum suorum bona ab exteris detineri, ex improvviso cum militari manu Urbi Brunsvicensi appropinquat, & mœniis transiens, ejectoque Cæsariano præsidio, Urbem occupat, quiescentibus interea Civibus, cum quibus clam antea egerat,

Bullam, per quam Electoribus Argentifodinæ conceduntur, commentati sunt, aut qui de Regalibus scripserunt: non putem tamen me peccare, si ad hujus Cæsarei Diplomatis illustrationem, non protrita illa, sed ex ipsis quoque aliorum Cæsarum tabulis petita, adducam, ut suis verbis sua sibi jura afferant Augusti.

§. 41. Carolinis temporibus quomodo sese res habuerit, vulgo non annotatur. Vetusissimum quidem diploma refert *Melchior Goldastus* in *Constitut. Imperial.* p. 17. Metallifodinarum privilegium exhibens a Carolo M. Comitibus *Gleichenibus* concessum; quod ita incipit: *Carolus divina favente gratia Romanorum ac Francorum Rex &c. Terræque Saxonum & Thuringorum Dominator, Dilectis ac Nobilibus filiis, Ludovico Seniori, Equiti & Militi nostro Christiano, exercitusque enim Capitaneo Generali in Hispania contra incredulos: nec non ejusdem heredibus, Carolo & Ludovico, salutem. Considerata devotione vestra &c.* Verba autem huc pertinentia ita habent: *Propterea tibi tuisque heredibus concedimus tractum Regionis in saltu nostro Thuringiaco, ad 20. milliaria in longitudine, & 10. in latitudine jure hereditario possidendum, & facultatem damus in territorio districti illius dominationis querere & fodere aurum argentumque, atque omnia alia metalla, uti debeatis & possitis. &c.* Ex quibus colligi posset, jam tum Carolum M. Metallifodinarum Jus ita inter Regalia majora retulisse, ut crediderit, etiam in illis terris, quas pleno hereditario Jure aliis dederat possidendas, non licere tamen ipsis aurum argentumque fodere, nisi id singulari privilegio Regio esset concessum. Colligi, inquam, hoc posset, siquidem ipsæ tabulæ essent probatæ satis fidei. Sunt autem illæ ab audaculo & ineptissimo homine, in quo vanitas & imperitia certarunt, confictæ, idque ita clarum est, ut neminem in historia ævi Carolini versatum latere possit, sive ad donantis titulum, sive ea, quæ donantur, sive eos, quibus donantur, sive donationis locum, tempusve respiciat.

Pergula pictorum, veri nihil, omnia ficta.

Ut mirer, cur magnus *Goldastus*, quem fugere talia non potuerunt, in pulcherrimo illo *Constitutionum Imperialium* corpore hanc scædam maculam extare voluerit.

§. 42. Interim Carolino ævo metalla ad Reges pertinuisse,

nuisse, non dubito, & colligere etiam id inde licet, quod Ludovicus Pius, cum inter filios suos, Lotharium, Pipinum & Ludovicum, ita divideret Imperium, ut primogenitus Lotharius *successor Imperii* constitueretur, ceteri *fratres Regis insigniti nominibus, in certis locis sub seniore fratre regali potestate juxta certa capitula potirentur*, de METALLIS sibi aliquid in favorem minorum filiorum, seu fratrum Lotharii, constituendum judicavit, metuens, ne alias Lotharius senior in illis quoque terris, quas fratribus ejus concesserat, ea sibi vindicaret. Qui metus Cæsaris fuisset frustraneus, nisi ita receptum fuisset, ut ad summum Regentem, quemque alii comiter observarent, metalla pertinerent. Extat hodieque *Charta Divisionis Imperii* a Ludovico Pio facta, sed non nisi nuperime demum ex veteri Codice Bibliothecæ Colbertinæ ab eruditissimo Stephano Baluzio eruta, qui eam in splendidissima *Capitularium Regum Francorum* editione t. 1. p. 574. comparere voluit. Merentur autem Ludovici Augusti verba hic adscribi: *De tributis vero, & censibus, vel METALLIS, quicquid in eorum potestate exigi vel haberi poterit, ipsi habeant, ut ex his in suis necessitatibus consulant, & dona seniori Fratri deferenda melius præparare valeant.*

§. 43. Sed progrediamur ad posteriora tempora, quibus Imperatores seu Reges & in Italia, & in Germania, adeoque in toto Imperio Romano Germanico, metallifodinas ad se pertinere judicarunt, ceteri exemplis indubitatis patebit. FRIDERICUS I. Imp. quando A. 1164. Kalend. Octobr. *Guidoni Guerre* in terris, quas jam tum possidebat, omnia Jura, quæ Imperator habebat, indulgeret, ARGENTI FODINAS, FERRI FODINAS (verba sunt tabularum a Sigonio lib. 13. de Regno Italiæ p. 316. conservata) & *quicquid e terra ejus erui posset, Alpes, montes, valles, & omnia, quæ ad se atque Imperium pertinerent, concessit.*

§. 44. HENRICUS VI. Imp. An. 1189. easdem sibi asserit in Diplomate, dato Ecclesiæ Mindensi, quod *Anonymus collector Chronici Mindensis, & privilegiorum Mindensium* a Pistorio editus p. 743. & deinde Goldastus t. 3. *Constit. Imperial.* p. 362. conservarunt: uterque hoc nomine bene de publico meritis, cum Anonymus privilegium ipsum primus & plenius ediderit, Goldastus vero aliud mandatum ejusdem Imperatoris ad
Episco-

Episcopos præmiserit. Nos ex utroque omnia huc facientia apponemus, ut simul ea illustremus nonnihil, & emendemus, ubi corrupta videntur. Erant scilicet tum temporis in Episcopatu Mindensi repertæ Argentifodinæ sub *Ditmaro*, Episcopo Mindensi XXVII. quod & in *Chron. Mind. a Pistorio* edito annotatur, prætermisso tamen loco, ubi inventæ sint, quem nec ex ipsis illis tabulis habere licet. Simul ac autem hoc innouit, Henricus Imp. Juris sui tenax, ita ad Episcopos & Comites scripsit: *Henricus &c. fidelibus suis Episcopis, Mindensi, Paderburnensi, Osnabrugensi, Comitibus quoque & Nobilibus, & universis hominibus in eisdem Episcopatibus constitutis gratiam suam & omne bonum.* CUM OMNIS ARGENTIFODINA AD JURA PERTINEAT IMPERII, & INTER REGALIA NOSTRA SIT COMPUTATA, nulli venit in dubium, quin ea, quæ nuper in Episcopatu Mindensi dicitur inventa, AD NOSTRAM TOTALITER SPECTET DISTRIBUTIONEM, unde in ea nulli homini quicquam Juris recognoscimus, NISI HOC A NOSTRA LIBERALITATE VALEAT SPECIALITER IMPETRARE. Mandamus igitur omnibus vobis & singulis, sub obtentu gratiæ nostræ præcipientes; ut nullus vestrum se de prædicta argentifodina intromittat, nec aliquid Juris sine nostra licentia sibi in ea usurpet.

§. 45. Miserat autem cum hoc mandato suo nuncium suum, *Punium* dictum, qui de illa argentifodina ordinaret & disponderet: cui simul tradiderat (ad terminandam sine tumultu litem omnem) donationem Ecclesiæ Mindensi a se factam, quæ ita habet: *In nomine S. & individue Trinitatis, Henricus VI. &c. Cum argentifodina, quæ est in Episcopatu Mindensi constituta, AD JURA PERTINEAT IMPERII, & INTER REGALIA NOSTRA SIT COMPUTATA, notum fieri volumus universis Imperii fidelibus, presentibus & futuris, quod nos fidei nostro Episcopo Mindensi (Ditmaro scilicet) Ecclesiæ suæ, nec non & omnibus Successoribus suis in perpetuum concessimus & regali auctoritate confirmavimus: duas partes ejusdem argentifodinæ, cum omni fructu & jure exinde rationabiliter proveniente: tertiam vero partem totius argentifodinæ & totius fructus, sive Juris exinde provenientis, sive ex DIVINA, quæ in aliis locis recipi solet, sive ex Jurisdictione vel Judicio, vel alio quocunque modo proveniat, nobis totaliter & integre salvam esse volumus, & quietam conservari. Ut autem &c.* Ubi non possum non monere, male retentam esse

esse vocem *Divina* non ab Anonymo illo collectore tantum, sed judiciosissimo quoque censore Goldasto & omnibus aliis, qui illum locum adducunt, cum nullum ibi habeat sensum, & eum potius turbet. Scribendum autem omnino arbitror, levi facta mutatione, *decima*: hæc quippe est, quæ in aliis locis ex argentifodinis recipi solet, quod & ex Diplomate Investituræ Ducalis Ottoni factæ patet, & nostris moribus notissimum est. Sed redeundum in viam.

§. 46. FRIDERICUS II. Cæsar, idem, qui postea Ottonem Br. & Lyneb. Ducem, aliquot annis ante investivit Ludovicum Palatino Bavarum: in cujus rei memoriam confectas tabulas cum produxerit Ampl. Marquard. Freherus, Orig. Palatinar. l. 2. c. 17. p. 87. placet ex iis verbis quædam adducere: *Fridericus &c. ex vera scientia & de mera liberalitate nostra donavimus sibi & heredibus suis, & in rectum feudum concessimus OMNE GENVS METALLI, TAM IN AURO ET ARGENTO, quam in aliis, quod in TERRIS PATRIMONII & FEUDI SUI fuerit repertum, cum omni Jure & utilitate exinde proveniente, ET QUAM NOS ET IMPERIUM PERCIPERE DEBEREMVS.* Sunt hæ tabulæ genuinæ sine dubio, & fortassis a Frehero, Consiliario Palatino, ex ipso Archivo depromptæ, quas etiam totidem verbis repetit Goldastus Constit. Imper. t. 1. p. 298. & nomina testium quorundam emendat. Qui tamen subscriptus est annus MCCXCIX. in Freheriana pariter & Goldastina editione, omnino corrigendus est, & scribendum M CCXIX. In margine quidem notavit Goldastus an. 1229. Sed id non admittit temporum ratio. Fridericum enim II. an. 1197. in Siciliæ Regem, anno vero 1212. Aquisgrani contra Ottonem IV. esse coronatum, ex historia constat. Ergo annus regni Germanici septimus & regni Siciliæ vigesimus secundus, qui in diplomate habentur, erit annus Christi MCCXIX.

§. 47. Idem Fridericus Regale hoc in Misnia sibi sine dubio vindicavit, & habuit: non enim tantum ab eo Henricus Misnensis Episcopus an. 1230. obtinuit Jus in Metalla, quæcunque in fundo Ecclesiastico foderentur, ut ex diplomate Imperatoris, ad portum Naonis in Carnia scripto, refert Fabricius in annalibus urbis Misnæ lib. 1. ad an. 1230. & ex eo Petrus Albinus in der Bergs Chronick t. 3. p. 17. verum etiam deinde, quicquid auri argenteæ, vel cujusvis metalli ex terris foderetur, aut in aquarum decur-

*sibus reperiretur, dicavit templo Misnensi, ceu mox idem Fabri-
cius scribit ad A. 1233. posteriori constitutione aut prius con-
firmans, aut plus etiam largiens.*

§. 48. Nec minus idem ille Fridericus II. Imp. aliis quo-
que Imperii Statibus Metallifodinarum usum liberaliter con-
cessit. Ita referunt *Laurent. Peccenstein, Theatr. Saxon. p. 1.
c. 17. ut & Goldast. Imp. Const. p. 1. p. 298. Diploma, Dominis
Ruthenis de Plauen datum, cujus hæc sunt verba: Fridericus
II. &c. Dilictis ac Nobilibus filiis Henrico Seniori, Regni nostri Ad-
vocato, & exercitus nostri Capitano, Domino de Plauen, & Hen-
rico Juniori, strenuo militi, ejus filio, salutem &c. Propterea vo-
bis Henrico Seniori & Juniori de Plauen, & omnibus vestris here-
dibus facultatem concedimus, & potestatem, quærere & fodere au-
rum & argentum, aliaque omnia metalla, uti debeatis & possitis.
(Sunt ipsissima verba, quæ in fæditio privilegio Caroli, Comi-
tibus Gleichenibus dato, comparere voluit Falsarius, de quo
supra, qui videtur ex hoc ipso suum construxisse, nimis ma-
nifesta fraude.) Et si quæ vel in præsentii, vel in posterum aurifo-
dinæ, vel argenti, aut cujuscunque æris commoda vel utilitates in
territorio districti dominationis vestræ supervenerint, hæc vobis &
heredibus cedant, cum proventu omnimodo, Nobis nec alicui ulli a-
liquid inde teneri debere &c. Datum ad portam Naonis in Carin-
thia A. 1232. 10. Maji.*

§. 49. Memoratu quoque vel maxime digna sunt, quæ
de bello, ob denegatas Alberto Cæsari Decimas metallicas in-
ter hunc & Bojemix Regem exorto, *Ioh. Dubravius Histor.
Bohem. lib. 18. ad A. 1302. p. 174. narrat. Postquam enim plu-
ribus exposuit, Wenceslaum Bojemix Polonixque Regem,
ideo, quod filio suo Wenceslao juniore Hungaricam coro-
nam acquisivisset, indignationem & iram Bonifacii Pontificis
promeruisse, qui proinde adversus hunc concitaverit Alber-
tum Imperatorem, jam tum invidia erga eum flagrantem, quod
Wenceslaus tot tamque florentibus Regnis brevi partis, po-
tentia se anteiret, de Imperatore ita pergit: Occasione tantum
opus erat, ad dirimendam rursus amicitiam, quam facile Alber-
tus reperit, qui nihil cupiebat, nisi Wenceslaum ledere. Petii igitur
ab eo NULLO JURE, NULLOQUE CÆSARUM EXEMPLO, DECU-
MAS ARGENTI, quod in Boemia ex montibus puteisque argenteis,
ac præcipue Cuthnensibus, erueretur, inquit, EODEM JURE AT-
QUE*

QUE EADEM CONDITIONE OBLIGATAM ESSE IMPERIO BOHEMIAM, QUAE CÆTERÆ PRINCIPUM IN GERMANIA PROVINCIÆ, quæ a Cæsare Iurisdictionem suam accipiunt, ut merito Cæsar vicissim ab illis Decumas metalli exigat. Addit deinde responsum Wenceslai: *Se non obstaré, quo minus Albertus VECTIGALIBUS CÆSARIBUS DEBITIS, JURE SUO UTATUR FRUATURQUE, modo ab alienis sibi temperet, quorum in possessione perpetua semper fuerint, non solum Reges, sed etiam ante illos Principes Boemiæ, qui sic a Cæsaribus in amicitiam & fidem recepti sint, ut præter honorem, quem majestati Cæsareæ deberent, cætera immunes & liberi essent. Hanc adeo libertatem majores suos, sequæ in hodiernam diem usurpasse, eandem velle inviolatam posteris quoque suis tradere &c.*

§. 50. Ita acriter Regis sui jura & libertatem defendere conatur Dubravius, quo ipso tamen fidelis magis subditi, quam infucati Historici, sincerive arbitri partes agere videntur. Quamvis enim fortassis non sit omni ex parte verum, quod credi sibi voluit Albertus Imperator, *plane eodem jure atque eadem conditione obligatam esse Imperio Bohemiam, quæ cæteræ Principum in Germania Provinciæ*; tamen nec illud verum est, quod Wenceslaus respondit, *Bohemiam honorem solum Majestati Cæsareæ debere, cætera liberam & immunem*: sunt enim hæc liquida ex iis, quæ differuerunt Viri historiæ omnis & rerum Imperii peritissimi, Goldastus in lib. de Regno Bohemiæ & Dn. Herm. Conringius in aureo de finibus Imperii libello c. 29. Neque contentus illa responsione fuit Albertus Cæsar, sed conscripto exercitu jus suum sibi vindicare conatus est, frustra tamen tum quidem.

§. 51. Quamvis etiam idem postulatam deinde a Bohemis per Cæsares esse, non meminerim me legisse, fortassis, quod Imperium deinceps parum esset quietum, Henricus vero Lucenburgicus Imperator non argentifodinis solis, sed totti Regno Boemiæ, filiis suis, extinctis Wenceslais, acquirendo inhiaret, non tamen idcirco Reges Boemiæ prætensæ libertatis satis fuerunt securi; aut se inquieta metallifodinarum possessione esse crediderunt. Cur enim alias Carolus IV. Imperator Aug. & idem quoque Bohemiæ Rex, dicti Wenceslai Senioris ex filia Nepos, promulgata Aurea Bulla, dum omnibus & singulis Electoribus, in specie tamen Bohemiæ

Regi, Argentariæ Regale concessisset? Privatum enim præcipue suum, ut Bohemiæ Regis, commodum respicere illo ipso privilegio voluit, cum ex reliquis Electoribus illos, quorum terras natura Metallis nobilitavit, jam ante A. B. simile privilegium affecturos esse constet; quemadmodum Electoris Palatino Bavari diploma supra adduximus, de Saxonix vero Ducibus idem asserit *Sim. Pistor. Conf. 4, n. 7.* posito post Consil. Modest. Pist. Vol. 2. Quod si nullum fuisset dubium de libertate Bohemiæ, si Metallifodinarum jus jam tum ad eos pertinisset, cur Carolus IV. novo privilegio, nulla facta veteris Juris mentione (cum ipse tamen Rex Bohemiæ esset) hoc ipsis dedisset? Merentur sane hæc, quæ disputavimus, iis addi, quæ de jure Imperii in Bohemiam Viri clarissimi tradiderunt.

§. 52. Hoc tamen insuper etiam, quod ad hunc locum imprimis pertinet, ex *Dubravio* discimus, non negatum fuisse aut oppugnatum jus illud, quod Cæsar prætendebat in Argentifodinas Imperii, sed eo quasi concessio negasse tantum Wenceslaum, suam ditionem eodem jure atque conditione esse obligatam Imperio, qua aliæ Principum in Germania Provinciæ. Sive igitur Bohemia obnoxia sit Imperio, ut aliæ Provinciæ, sive non, & peculiari gaudeat privilegio, Imperator tamen ad alias metallifodinas in Imperio, nullo privilegio exceptas, jus habebit.

§. 53. Hæc igitur alias ad Imperium tum temporis indubitato pertinentia jura, & Regalia sua, Fridericus II. Imp. Ottoni Brunsvicensium Duci dedit, & donationem tabulis modo productis, & tot Principum consensu roboratis, confirmavit. Dedit autem Ottoni, & in illo Ottone omnibus ab eo descendentibus, & ita hodiernis quoq; Ducibus Brunsvicensibus ac Lyneburgensibus. Quamvis enim deinde divisi sint in certas lineas, ut vocamus, ab Ottone tamen, ex Henrici Leonis posteris solo superstitite, derivantur omnes: unde controversia anno 1634. mota facile decidi potest, ceu in Serenissimi Brunsv. & Lyncb. Ducis Augusti gloriøsæ memoriæ, literis a *Schreiherr* l. c. p. 50. productis, legere licet: in quibus quæ nerve, sed succincte asseruntur, ex iis ipsis, quæ hac dissertatione diximus, & adhuc dicemus, lumen accipiunt.

§. 54. Et id quidem etiam, quod in Diplomate scribitur: *Decimas Goslarix* datas esse, possit alicui satis videri obscurum, cum

cum non determinetur, quales illæ decimæ sint. Scilicet non tantum medio ævo Historici paucis multa narrabant, & ita narrabant, ac si posteritas æque omnes circumstantias novisset, ac illi, qui tum vivebant; verum etiam in Cæsarum præceptis, & ad memoriam posterorum confectis tabulis plurima omittebant, quæ ad rei notitiam pertinebant. &, si non alia, certe vel nomina propria illorum, vel officiorum, quorum res agebatur: quod pluribus imo infinitis exemplis ostendi posset. Quæ igitur dubia sunt, aliunde ex Historia & congeneribus monumentis illustrari debent. Ad illa autem, quæ de *Decima Goslarie* in tabulis Cæsareis habentur, recte intelligenda, non tam Historicorum lectio quicquam conferre potest, cum in iis altum de ea sit silentium, quam aliorum de iis loquentium documentorum collatio, quamvis illa sint rarissima. Cum itaque Clarissimus Dn. Præses ex instructissimo suo antiquorum monumentorum, patriam præcipue Historiam quam maxime illustrantium, penu, quasdam huc spectantes tabulas, nuspiam editas, perbenevole mecum communicaverit, hic eas producam, & mox, quæ lux inde oboriatur, ostendam.

§. 55. Ex Henrici Leonis filii Henricus, Palatinus Rheni, secundam conjugem habuit *Agnetem*, *Coradi* Marchionis Landsbergii, filiam, quæ Marito superstes fuit. Huic Agneti Decimæ Metallicæ Goslarienses ad dies vitæ fuerunt assignatæ: qua de causa, non necesse nunc est, ut investigetur. Erat autem Princeps illa pia admodum, ideoque more seculi facultates suas Monasteriis fundandis impendebat. Construxerat jam tum in agro Lyneburgensi Coenobium Virginum, *Winhusum* dictum, agitabat vero secum cogitationes de Monachorum quoque collegio fundando, eique locum commodum ad Isam fluvium elegerat, sub Dominio Ottonis Ducis, a quo etiam facile illum impetravit, sed redditis pro eo decimis Goslariensibus, quibus alias ad dies vitæ suæ frui poterat. Dedit tum ei Dux Otto magnam pecuniæ summam, & villam *Isenhagen*, & pagos prædiæque nonnulla alia, fundarumque est Monasterium, quod tamen non ita diu post conflagravit, Monachis Baccerotham translatis, quod Monasterium Diocesis Hildesienfis sub nomine *Marienrode*, a *Magno* Episcopo Hildesi ex Ducibus Saxonie inferioris oriundo, ipsi imposito, hodieque superest. Vid. supra laudatum Dn. *Henr. Meibom.* in Chron. Riddagshuf. p. 33. Audiamus autem nunc ipsas Ottonis Ducis tabulas, & quidem integras, quoniam optimæ Principis pietatem, & Monasterii non in-

celebris primam originem simul nos docent. Nos Otto, Dux de Brunsvic, renore presentium protestamur, quod cum dilecta nobis vidua (Agnes scilicet) felicitis memorie Palatini (Henrici) patris nostri pro DECIMA IN GOLARIA concordavimus in hunc modum. Dabimus dictæ Domine mille & centum marcas puri argenti, quarum octingentis persoluis, & in festo Michaëlis centum & quindecim marcas solvere debemus: pro summa, quæ supra est, dedimus ei proprietatem nostram Isenhagen, cum omni ejus utilitate & pertinentiis, ita, ut, si quis de proprietate illa aliquid impetat, ab omni impetitore a festo Johannis infra annum debeamus totaliter expedire. Si vero partem aliquam proprietatis ejusdem expedire infra dictum terminum non possemus, super eo secundum Abbatis de Riddagshusen (Arnoldi) consilium faciemus. Ut autem summam prædictarum centum quindecim marcarum persolvamus festo Michaëlis proxime nunc venturo, ut etiam proprietatem Isenhagen ad datum nobis terminum ab impetitore quolibet absolvamus, ipsi nos promissimus fide data, & nobiscum duodeni de nostris Ministerialibus promiserunt, si non fuerit, quod promissimus, observatum, Brunsvic intrent, inde non exiituri, nisi in Domine saepe dictæ & Abbatis de Riddagshusen fuerit voluntate. Nomina eorum, qui nobiscum promiserunt, hæc sunt: Echertus de Affeborg, Anno de Heimborg, Jusarius Pincerna, Anno Dapifer, Heino de Weneiben, Fridericus de Esbeke, Jusarius de Harlingsberge, Borchardus de Wolfenbutle, Baldwinus de Blanckemborg, Gevehardus & Ludolfus de Borisfelde, Bertramus de Veltem. Qui autem promissum receperunt, hi sunt: Dn. Bernardus de Dorstlad, Conradus, filius suus, Luthardus de Meinersen, nobiles, Nicolaus Aries, Conradus de Stathen, Eilwardus de Luncborg, milites. Cum autem dilectos soceros nostros, Illustræm Ducem Saxonie, & Dnn. Marchiones de Brandenburg poterimus attingere, illis similiter promitemus. Datum Brunsvic, anno incarnationis Domini 1243. 3. Non. Junii.

§. 56. Dedit vero idem Otto alias literas eodem die super hac re, quas, uti confirmatas insuper post Ottonis Ducis obitum a vidua ejus relicta Mechthilde, Alberti II. Brandenburgici filia, & filio ejus Alberto, hic quoque producemus: Dei gratia Nos Mechthildis in Luncborg relicta Ottonis Ducis de Brunsvic, & eadem gratia Albertus filius ejusdem Ducis, Dux in Brunsvic universis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis, cupimus notum esse, Dominum & maritum & Patrem nostrum bonæ memorie Ottonem Ducem de Brunsvic dedisse proprietatem suam in Isenhagen ad extruendam domum Monachorum, Cisterciensis Ordinis, & dedisse super ea privilegium, sub hac forma: In nomine S. & individue Trinitatis. Dei gratia Otto Dux de Brunsvic omnibus

in perpetuum. Quia vergentis in senium Seculi corruptelam non solum sapiunt elementa, sed creaturarum dignissima ad imaginem condita Creatoris, ut si fuerit in potentatibus octoginta amplius sit labor & dolor, ad falsam impiorum assertionem tollendam acta digna memoria scriptis publicis & authenticis roborantur. Ea propter notum esse volumus, tam presentibus quam futuris, quod cum sancta devotionis Domina Agnes, vidua quondam Palatini bona memoria, Henrici, Patruus nostri, nobis a PHEODO NOSTRO DECIMAM MONTANAM IN GOSLARIA, sibi ad TEMPORA VITAE SVAE DEPUTATAM, de libera voluntate pro quadam summa pecunie cederet, eidem viduae dedimus proprietatem nostram in Isenbagen ad extruendam domum Monachorum Cisterciensis Ordinis, per manum Abbatis de Riddagsbusen, (Arnoldi) & fratrum ejusdem loci, & in ea justam & perpetuam warandiam prestabimus, tam in decimis, cum voluntate Episcoporum & Ecclesiarum, ad quas pertinent, quam villis & curiis, quarum nomina sunt haec: Windersbutle, Glusinge, Danhorst, Rikenbagen, Wenedorpe, Oyessm, Isenbeke, cum molendinis, molendinum prope Danhorst cum omnibus attinentiis suis, utilitate, si qua nunc est, vel in futurum haberi poterit, & determinationibus hactenus habitis, tam in pascuis quam pratis, paludibus, nemoribus, sylvis & aquis, libera ab omni servitio, judicio, angariis & parangariis, prout suas possessiones consueverunt liberas possidere, secundum privilegia Romanorum Pontificum Ordini indulta, cum plantare & plantatam fovere sacram religionem modis omnibus debeamus. Ut autem dicta donatio de voluntate & assensu heredum nostrorum facta stabilis in perpetuum permaneat, presentem paginam sigilli nostri appensione & testium inscriptione roboravimus. Testes sunt Luthardus de Meinerfen, Berwardus & Conradus de Dorstad, Anno de Heimborg, Balduinus de Blanckenborg, Fridericus de Esbeke, Ecbertus & Borchardus de Wolfenbutle, Anno Dapifer, Heino de Weneiben, Ludolfus & Gevehardus de Bortfelde. Acta sunt hac anno gratiae 1223. Indiē. 3. Non. Junii. Data per manum Henrici Notarii nostri, Canonici S. Blasii in Brunsvic.

§. 57. Ottoni illi, primo Brunsv. & Lynab. Duci filii fuerunt Iohannes, qui Luneburgensem ditionem, Albertus, qui Brunsvicensē, & cum ea Goslarienses decimas accepit, & Conradus, qui primum Praepositus Bremensis, dein Episcopus Verdenensis factus est, cujus Ecclesiae, titulo insolito, Pastorem & Tutorem se scribere solitus est. Hi duo priores fratri suo Conrado, ab Ecclesiasticis redditibus nondum satis proviso, quosdam proventus assignarunt, & Johannes quidem telonium, Albertus vero Decimas. Sed praestat hic quoque ipsa tabularum, hodieque superstitum, A. 1269. in Munden datarum, verba audire: Nos Dei gratia Iohannes Dux de Brunsvick, notum facimus universis, quod illustris frater noster Albertus Dux de Brunsvick & nos, assignavimus dilecto fratri nostro Domino Conrado Bremensis Ecclesiae Praeposito, quingentarum Marcarum redditus Bremensis argenti, annuatim recipiendas, sine dolo, DUCENTAS IN DECIMA GOSLARIAE, VIDELICET MONTIS RAMMELSBERG, ducas in telonio Tzellis & Luneborgk, SI IN DECIMA

MA

MA DICTA NON HABERET TANTUM, de Molendinis &c. Quando frater noster consecutus sexcentarum marcarum redditus fuerit in Ecclesiasticis beneficiis, tunc telonia dicta ad nos revertentur, & nostros heredes. DECIMA RAMMELSBURG, molendina Brunsvic, & bona Advocatie Affeborgh, omnia ad fratrem nostrum dilectum, Ducem Albertum & suos posteros redibunt. Redierunt vero deinde etiam ad Albertum hunc, qui divisione inter filios facta, cuique partem tertiam decimæ illius assignavit, ceu pluribus narratur in Chron. Brunsv. Bunting. p. 228.

§. 58. Hæ autem modo productæ tabulæ, cum alia non pauca circa Decimas Goslarientes nos docent, tum etiam ipsum Cæsareæ investituræ diploma illustrant. Quæ enim ibi sine ullo additamento *Decimæ Goslarie* nuncupantur, illa in altero Ottonis, *Decimæ Montanæ in Goslaria*, in tabulis transactionis filiorum Ottonis, *Decima Goslarie videlicet Montis Rammelsberg*, & deinde *Decima Rammelsberg* vocatur, ut facile intelligatur, quanam fuerit illa decima. Ad *Pheodum* suum, seu feudum, pertinere illas decimas, etiam diserte testatur Otto Dux.

§. 59. Videre etiam quodammodo ex illis tabulis est, quanti tum temporis redditus fuerint metallifodinarum, cum Otto Dux suo tempore mille & centum marci puri argenti redemerit Decimam, anno vero 1269. dubitatum fuerit, an ducentarum marcarum annuus redditus æquare possit.

§. 60. Et ita quidem satis ostent, quando ad Sereniss. Duces nostros Metallifodinæ illæ pervenerint, ut facile falsitatis inde convincantur, quæ in Gravaminibus contra Sereniss. quondam Henricum Iuniorem Brunsv. & Lyn. Ducem A. 1527. conscriptis, extantibus apud *Frid. Hordlederum* lib. 4. c. 1. der Reichs-Handlungen, habentur, scilicet, daß von solcher Höhe die vorhin Kaiserl. Majestät, und dem H. Reich zugestanden, die Fürsten von Braunschweig sich über anderthalb hundert Jahr lang etwas angemasset, nemlich des Zehenden und Gerichts &c. Tum temporis enim tria pene secula ab Investitura Friderici II. effluxerant, & concessis sibi Juri-bus usi fuerant Sereniss. Ottonis Successores, nullo contradicente.

§. 61. Non diu post illam investituram contigisse notabilem illam fodinarum ruinam, cujus hodieque rimæ conspicuæ, scribit diligentissimus *Casp. Corberus* in Historia Goslariensi, sub finem: Nurß nach dieser Schenkung, inquit, Friderici se. Secundi. Dubito tamen, an ita brevi post contigerit, cum ex tabulis divisionis supra productis appareat, anno 1269. decimam illam satis adhuc æstimatam fuisse, & *Screiberus* p. 33. ad annum 1353. referat, qui est centesimus decimus octavus a Cæsarea donatione.

§. 62. Et hæc quidem hac vice de illis Metallifodinis Harzicis Inferioribus dicta sufficiant: reliqua enim, quæ ad posteriorum temporum Historiam pertinent, inquirere & addere nunc non libet, cum voto tamen finio, & Deum precor, ut subterraneos hos thesauros augere & ditare clementer velit, ut quotidie in hac nostra quoque patria capatur in viscera terra, &

Effodiantur opes, certa incrementa bonorum.

F I N I S.